

Обставини справи

Справа стосувалася відмови національних судів у розгляді заперечень заявників проти виданих державними нотаріусами платіжних доручень зі сплати щорічних постійних платежів приватному постачальнику тепла через те, що вони не були складені адвокатом. Заявники скаржилися на порушення їхнього права на доступ до суду у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

Обидві заяви стосуються проваджень, подібних до тих, що описані в рішенні у справі *Strezovski and Others v. North Macedonia*.

Пані Kitanovska – заявниця, у березні 2018 року оскаржила в суді платіжне доручення, видане державним нотаріусом, на вимогу приватного постачальника тепла у зв'язку із кількома несплаченими нею щомісячними платежами за опалення, на загальну суму 6329 македонських динарів (приблизно 104 євро), разом із встановленими законом відсотками та судовими витратами на загальну суму 2 587 динарів (приблизно 42 євро). У запереченні перша заявниця стверджувала, що вона не уклала договір з постачальником і що частина стверджуваного боргу була прострочена.

19 березня 2018 року Суд першої інстанції міста Скоп'є, посилаючись на статтю 68(2) Закону про нотаріат та статтю 428а Закону про цивільне судочинство, відхилив як неповне заперечення заявниці на тій підставі, що воно не було складене адвокатом.

Перша заявниця подала апеляцію, стверджуючи, серед іншого, що стаття 68(2) не повинна була застосовуватися, оскільки подібне законодавче положення, що закріплювалося Законом про примусове виконання, було визнано неконституційним. Крім того, вона скаржилася на порушення її права на доступ до суду, посилаючись на рішення у справі *Kreuz v. Poland*.

Рішенням від 7 березня 2019 року Апеляційний суд міста Скоп'є відхилив апеляцію першої заявниці, визнавши її заперечення неповним, адже воно не було складене адвокатом, не мало його підпису та печатки.

13 серпня 2019 року судовий виконавець видав наказ про утримання до повної виплати боргу однієї третини пенсії першої заявниці, яка складала 27 521 динарів (приблизно 447 євро). 26 грудня 2019 року суд апеляційної інстанції підтвердив рішення суду першої інстанції про відхилення наступного заперечення заявниці проти наказу судового виконавця.

Уряд також надав Суду інформацію про п'ять інших аналогічних проваджень, ініційованих першою заявницею, в яких її заперечення, подані через адвоката, були відхилені по суті судами першої та другої інстанції.

Обставини справи пана Barbulovski (далі – другий заявник) були подібними. Рішенням від 28 листопада 2019 року суд апеляційної інстанції залишив без змін рішення суду першої інстанції та остаточно відхилив наступне заперечення другого

заявника, оскільки воно не було складене адвокатом, не мало його підпису та печатки.

Оцінка Суду

Суд визнав прийнятною лише заяву першої заявниці, оскільки заява другого заявника була подана до Суду після спливу шестимісячного строку.

Розглядаючи її заяву по суті, Суд нагадав, що відповідні принципи щодо права на доступ до суду були узагальнені Судом у справі *Zubac v. Croatia*.

Суд вказав, що у справі заявниці заперечення проти платіжного доручення, виданого проти неї, не розглядалося національними судами по суті лише з тієї причини, що воно не було подане через адвоката. Суд вважав, що це означало обмеження права заявниці на доступ до суду.

Відповідаючи на питання, чи переслідувало обмеження права заявниці на доступ до суду законну мету, Суд погодився з тим, що принцип правової визначеності, на який посилався Уряд і на якому наголошував Конституційний суд у своєму рішенні під час оцінки конституційності обмеження, про яке йде мова, обґрунтовував законну мету, яку переслідувало це обмеження. Суд нагадав, що право на доступ до суду порушується, коли правила перестають служити цілям правової визначеності та належного відправлення правосуддя та утворюють свого роду перешкоду, яка заважає учаснику судового процесу домогтися вирішення його або її справи по суті компетентним судом (див. згадане рішення у справі *Zubac*, § 98).

Далі Суд розглянув питання про те, чи було дотримано вимогу пропорційності між використаними засобами та метою, якої необхідно досягти.

Суд неодноразово вказував на те, що вимога про те, щоб касатор був представлений кваліфікованим адвокатом у суді касаційної інстанції, сама по собі не може розглядатися як така, що суперечить статті 6 Конвенції (див., до прикладу, рішення у справі *Maširević v. Serbia*). Проте провадження у цій справі стосувалося платіжних доручень щодо плати за опалення, які мають відносно простий і повторюваний характер, у цивільному суді першої інстанції. Воно не стосувалося провадження у вищому суді чи суді касаційної інстанції, де через особливий характер ролі суду процедура може бути більш формальною (див. рішення у справах *Staroszczyk v. Poland* та *Meftah and Others v. France* [ВП]). У цьому контексті Суд послався на пункт 33 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (81) 7. Це провадження також не було кримінальним провадженням, щодо яких Суд визнав, що національні суди мають право вважати, що інтереси правосуддя вимагають обов'язкового призначення адвоката (див. рішення у справі *Correia de Matos v. Portugal* [ВП]). Крім того, вартість основного позову в даному провадженні становила приблизно 104 євро, що, імовірно, є невеликою сумою.

Суд підкреслив, що його завдання полягає не в перегляді відповідного закону та практики *in abstracto*, а в тому щоб визначити, чи спосіб, у який закон і практика були застосовані до заявниці та вплив такого, за обставинами конкретної справи, становив відмову в доступі до суду. Його роль у таких справах, як ця, полягає у

визначенні того, чи могла заявниця розраховувати на узгоджену систему, яка встановила б справедливий баланс між інтересами влади та її власними інтересами (див. рішення у справі *Stichting Landgoed Steenberghe and Others v. the Netherlands*).

Суд звернув увагу на особливі обставини цієї справи та надав велике значення тому факту, що до розгляду цієї справи перша заявниця була учасницею п'яти подібних, якщо не ідентичних проваджень, усі з яких були простими та повторюваними. У кожній із цих справ щодо основних позовів з ціною від 30 до 110 євро заявниця подавала заперечення через адвоката та оплатила його гонорар. Це правда, як стверджував Уряд, що заявниця не пояснила, чому в цій конкретній справі вона не змогла подати своє заперечення через адвоката. Щоб її заперечення було складено, завірено печаткою та підписано адвокатом, заявниця мала б заплатити принаймні 16 євро. Хоча ця плата сама по собі не була високою (див., щодо судових зборів, рішення у справі *Julin v. Estonia*), вона становила майже одну шосту від вартості основного позову. Крім того, Суд зазначив, що не може знайти жодної відповідної причини, чому заявниця, яка вже подавала такі заперечення через адвоката, не повинна була мати можливість висунути подібні аргументи в даній справі сама, а також тому, як би це зашкодило юридичній визначеності.

Суд також зазначив, що вимога про подачу заперечення проти платіжного доручення через адвоката, була загальною та застосовувалася автоматично, без будь-якої можливості для судів взяти до уваги конкретні обставини справи заявниці та без будь-якої можливості для неї бути звільненою від виконання цієї вимоги (і навпаки, див., згадане рішення у справі *Julin*, § 164). Суди одразу відхилили заперечення заявниці, оскільки згідно із національним законодавством після закінчення граничного строку для подання заперечення боржник був позбавлений можливості виправити процесуальний недолік свого заперечення (порівняйте з ухвалою у справі *Lanschützer GmbH v. Austria* (ухв.)).

Крім того, Суд зазначив, що Уряд прямо не заперечував аргумент заявниці про те, що вона не мала права на отримання правової допомоги у провадженні, про яке йдеться, оскільки її пенсія перевищувала відповідний поріг, передбачений національним законодавством. Хоча заявниця не стверджувала, що вартість найму адвоката була для неї надмірним тягарем, Суд все ж вважав, що за обставин цієї справи, де гонорар адвоката становив майже одну шосту від вартості основного позову, і позов був простим та повторюваним, вимога подання заявницею заперечення через адвоката була непропорційною.

Викладені міркування були достатніми, аби дозволити Суду дійти висновку, що за обставин цієї справи обмеження права першої заявниці на доступ до суду було непропорційним.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 травня 2023 року й набуло статусу остаточного 9 серпня 2023 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.